

FAMILIA LUI JOHN

de **SIMON GRAY**

În românește de **Mircea Ivănescu**

Distribuția:

St. John Quartermaine
Anita Manchip
Mark Sackling
Eddie Loomis
Derek Meadle
Henry Windscape
Melanie Garth

DAMIAN CRÎȘMARU
EUGENIA MACI
FLORIN ANTON
GHEORGHE COZORICI
VALENTIN URITESCU
TRAIAN STĂNESCU
TAMARA CRETULESCU

Regia artistică:

IVAN HELMER

Decorul: VASILE ROTARU

Costumele: ILEANA OROVEANU

Regia tehnică:

EDUARD MANEA, ANDREI DUȘE

Sufleur:

CRISTIAN BABEȘ

Lumini: **ZAMFIR DUMITRAȘCU, IONEL DOCAN**

Sonorizare: **DUMITRU STEPANOV**

Vlad Stănescu (șef regizorat), ing. Corneliu Ciolac (șef serviciu mecanică), ing. Vetură Gavrilă (șef serviciu energetic), ing. Ionel Pascu (șef serviciu electronic), Dionisie Dărău (șef producție), Vasile Mateiaș (șef atelier mecanic), Nicolae Ioan (șef atelier tâmplărie), Nicolae Alexandru (șef atelier croitorie bărbați), Ana Popescu (șef atelier croitorie femei), Constantin Alexandru (șef atelier tapijerie), Teodora Telea (șef atelier mode-flori), Ion Petre (șef atelier boiangerie), Ion Zaharachescu (șef atelier cizmărie), Gheorghe Mihai (șef atelier pictură), Viorel Pater (șef atelier sculptură-butaforie), Nicolae Gheorghe (șef mașinist), Victoria Voinea (peruci-coafură).

Cambridge...

Epitetul "cehovian" apare în orice discuție despre "Familia lui John", o piesă care îi provoacă pe critici să o măsoare în termenii comediei amare a lui Cehov. Susținători ai piesei, ca de pildă John Gloré, director artistic la Arena Stage din Washington, care a pus în scenă piesa în 1984, îl socotesc pe Gray drept dramaturgul care se apropie cel mai mult de statutul de moștenitor al lui Cehov în teatrul contemporan. Frank Rich afirma în New York Times că Gray este stăpîn deplin al acelui teritoriu cehovian în care tragediile și absurditățile vieții ajung să se confunde.

În Actul I scena 2 al piesei, Gray îl introduce pe Cehov în mod direct. St. John Quartermaine, care speră că în seara aceleiași zile unul dintre colegii lui profesori îl va însoți, are bilete la un spectacol cu o piesă pe care o crede de Strindberg. Eddie Loomis, directorul său, îl corectează: "... e Ibsen, Hedda Gabler, cred". Mai târziu, colega lui, Melanie, îl corectează din nou. Ea spune că piesa este de Cehov, crezînd că ar fi "Livada cu vișini": "Toată suferința asta rusească, cu tipi care se împușcă de prea multă singurătate și mai știu eu ce". În fine, Henry, cel mai lucid din această colectivitate, susține ferm că e vorba de "Unchiul Vania" de Cehov.

Trebuie spus că dramele moderne cele mai realiste pot fi socotite fie ibseniene, fie cehoviene, iar "Familia lui John", după cum lasă să se înțeleagă povestea cu biletele de teatru, e fără îndoială cehoviană. În loc să-și înceapă povestea în maniera lui Ibsen, și anume la momentul dinaintea celui de maximă încordare și să ajungă la catastrofa după un șir de întâmplări din ce în ce mai grave, ce duc inexorabil la un deznodămînt dureros, Gray se folosește de o acțiune indirectă care conduce la un final anticlimactic și dezvoltă o stare ce se întuneacă treptat datorită subtililor nuanțe ale unor incidente banale.

Păcatul original ori trufia care mină un personaj ibsenian ca Hedda Gabler spre un sfîrșit tragic, cel puțin în parte meritat, nu sînt de găsit la St. John Quartermaine. Asemenea celor mai multe personaje ale lui Cehov, el înaintează bîjbîind inocent spre trista lui soartă. Ca și Unchiul Vania, John are și ceva de bondar zgomotos și ceva de clovn, e un om cumsecade, fără o personalitate puternică, căruia viața i se scurge printre degete cînd se lasă acaparat de activități fără sens. Gray a negat orice intenție conștientă de a scrie o piesă cehoviană sau de a sugera o comparație cu Cehov. Dar artiștii sînt adeseori profund influențați de predecesorii pe care-i admiră. Or Gray și-a exprimat deschis admirația pentru Cehov: "Pe lângă Shakespeare, Cehov mi se pare a fi cel mai mare dramaturg de limbă engleză, chiar și în traducere".

Izolarea lui St. John Quartermaine are o calitate pregnantă care-l deosebește de izolarea altor personaje din piesele lui Gray: John nu parează ofertele prietenoase printr-o atitudine potrivnică sau defensivă. Dimpotrivă, nu dorește nimic mai mult decît o comunicare sinceră și directă cu colegii de cancelarie. Emanînd o bunătate funciară, gata

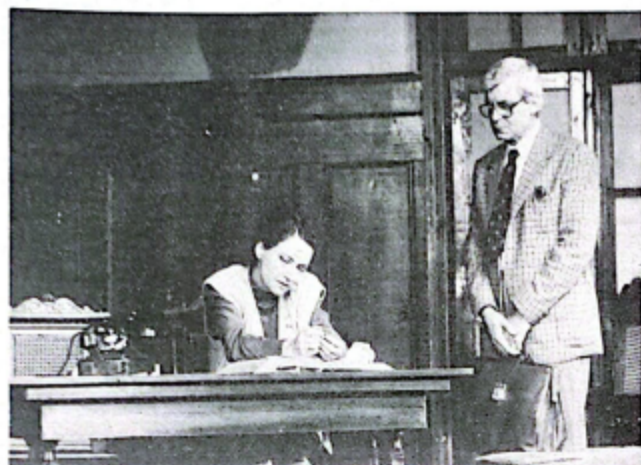
"FAMILIA LUI JOHN este o piesă despre oameni vii, despre bucuriile lor trecătoare și necazurile lor adevărate, o ocazie de a cunoaște niște englezi și de a recunoaște în ei viața fiecăruia dintre noi."

IVAN HELMER

IVAN HELMER. S-a născut în 1945. A urmat cursurile Institutului de teatru din București, secția de regie, la clasa lui Radu Penciulescu, al cărui asistent va fi după absolvire. Între 1967 și 1974 a montat - pe scena unor teatre din București și din provincie - "Îngrijitorul" de Harold Pinter, "Neînțelegerea" de Camus, "Măsură pentru măsură" de Shakespeare, "Golem" de H. Leivik. În 1975 a emigrat în Israel unde și-a continuat activitatea de regizor vreme de un an. Din 1979 este redactor al BBC-ului la secția română. În 1985-86 a regizat câteva piese la postul de radio BBC printre care "Toți cei care cad" de Beckett și dramatizarea "Nevastă-mea" de Cehov. În stagiunea 1991-1992 a pus în scenă cu succes piesa "Exilații" de James Joyce la Teatrul Național din București.

Începutul anilor '60

oricînd să ajute cînd i se cere, își petrece tot timpul piesei tinzînd, plin de speranță, spre tovărășie și căldură umană. Dar cu excepția acelor ocazii în care le este folositor colegilor - stă cu copiii lui Henry ori îi ascultă văicărelile lui Mark; e tampon între părțile beligerante de la petrecerea Anitei - John e împins de fiecare dată înapoi către sine. Cînd nu vîd pentru ei nici un profit, colegii îi resping ofertele. Deși foarte dornic de contacte umane, John contribuie la propria sa alienare prin incapacitatea de a pătrunde realitatea înconjurătoare. Se poartă ca un miop, cufundat într-o cejoasă preocupare de sine. Și cu toată caldă lui sociabilitate, John ignoră durerea reală și trauma din viața colegilor. După cum îi spune Mark: "Ai un talent grozav de a nu lăsa lumea să răzbată pînă la tine". În cele din urmă, firește, John nu ajunge să joace un rol în comunitatea academică. Nu este un bun profesor, pare să-i lipsească atît darul predării, cît și disciplina. Singura laudă pe care o primește este o scrisoare cu greșeli din partea unui student străin a cărui slabă cunoaștere a limbii engleze este un comentariu suficient asupra talentului de profesor al lui John.

Prin urmare, deși este bun pentru că e cald, blînd și afectuos, John e nepotrivit pentru locul pe care-l ocupă în colectivitate. Gray nu explică inadecvarea lui John; se mulțumește doar să o consemneze. Spectatorii pot ghici că John are un viciu organic - fluxul chimic al gîndirii și al energiei din el este pur și simplu prea slab ca să-i permită să suporte viața efectivă. O asemenea ipoteză ce implică imposibilitatea de a evita înfrîngerea face din piesă o mică tragedie alcătuită din întîmplări nefericite cu efecte comice. Oricît își dă silința, lui John îi este sortit să sfîrșească învins și singur, un protagonist clovnesc creat de zeități sadice care i-au dat viață numai pentru a-l distruge.

Numeroși critici au observat că majoritatea evenimentelor importante din "Familia lui John" au loc în afara scenei, ceea ce face ca pe scenă să ajungă doar melancolia ce le urmează, un alt efect care ni-l evocă pe Cehov. Gray îl explică afirmînd că pentru el realitatea dramatică constă și în sublinierea faptului că personajele au și o viață dincolo de scenă. Astfel Gray își implică publicul în întîmplări legate de examenele lui Susan, fiica lui Henry, de revista lui Nigel, soțul Anitei, ori de romanul lui Mark. Povestind despre ele, Gray obține un subtil efect muzical. Fiecare întîmplare însemnată petrecută dincolo de scenă își are propriul ei punct culminant - fiecare punct culminant un fel de moarte reală sau metaforică - iar punctele culminante se succed într-o ordine ascendentă, producînd un gen de crescendo muzical ce precede punctul culminant de pe scenă.

"Cred că dintre piesele mele cea mai apropiată îmi este "Familia lui John", declară Simon Gray. Un artist care compune cu o asemenea elegantă minuție are toate motivele să se atașeze de opera sa.

Din Prefața la *Quartermaine's Terms* (în *The Plays of the Seventies*, Methuen London, 1986) alcătuită de Roger Cornish și Violet Ketels.

"Nu pot să nu recunosc afecțiunea profundă care mă leagă de personajul St. John Quartermaine - parte a unei lumi ce s-a spulberat atît de dureros de repede încît nici n-am apucat să fac haz de ea pînă la capăt".

SIMON GRAY

SIMON GRAY. Născut în Hampshire în 1936. În timpul celui de-al doilea război mondial a fost trimis în Canada, la bunicii lui. După anii de școală din Anglia, Gray se întoarce în Canada pentru a-și lua licența în litere la Dalhousie College. Obține apoi o nouă licență în litere, la Cambridge, și-și începe cariera ca profesor de colegiu, profesie căreia îi rămîne credincios multă vreme, chiar după ce devine dramaturg de renume, scriindu-și cele mai însemnate piese în timp ce predă engleza la London University. În 1984 renunță la postul de profesor permanent și de atunci trăiește exclusiv din scris. A scris romane și piese pentru TV printre care: *Sleeping Dog* (Ciinele adormit), *Death of a Teddy Bear* (Moartea unui urs de pluș) - pentru care a obținut premiul Asociației Scriitorilor; *Pig in a Poke* (Mișca-n sac), *Man in a Side-Car* (Omul de pe ataș), *Two Sundays* (Două duminici) și *Plaintiffs and Defendants* (Reclamanți și inculpați). După prima piesă de teatru jucată pe scenă, *Wise Child* (Copilul deștept) - 1967, au urmat *Dutch Uncle* - 1969, *Spoiled* (Stricat) - 1971 și *Butley* - care a primit premiul pentru cea mai bună piesă oferit de "Evening Standard" pe anul 1971, piesă care îl consacră drept dramaturg important în West End și pe Broadway. Cea dintîi montare a piesei îi aparține lui Harold Pinter care de atunci a pus în scenă cele mai bune piese ale lui Gray. Dialogul spiritual și minuțioasă caracterizare cîștigă în profunzime în piese ca *Otherwise Engaged* (Occupat cu altele) - premiată pentru cea mai bună piesă pe 1975 de "Evening Standard" și "Plays and Players"; *Dog Days* (Zile de ciine) - reprezentată la Oxford Playhouse, 1976; *Molly* - Watford Palace, 1977 și *Comedy Theatre*, 1978; *The Rear Column* (Coloana din spate) - Globe Theatre, 1979; *Close of Play* (Sfîrșitul jocului) - National Theatre, 1979; *Stage Struck* (Pasionat de teatru) - Vaudeville Theatre, 1979. Piesa **QUARTERMAINE'S TERMS** (Trimestrele lui Quartermaine) - pe care regizorul Ivan Helmer ne-o propune acum sub titlul **FAMILIA LUI JOHN** - a fost pentru prima oară pusă în scenă în 1981, de către Harold Pinter, la Queen's Theatre din Londra. (*Quartermaine's Terms* de Simon Gray - Eyre Methuen, Londra 1981.)

Intocmite și colorate de la secțiile Literatură din Vest, Roman poliștii ori De Dragoste, citind fragmente din istorii diferite pînă cînd ajungeau să se înlățue toate într-o narațiune fără capăt, năduță și plictisitoare. Uneori mă duceam la Lyons și luam un ceai citind Evening Standard și Daily News care apare la Cambridge. Odată m-am pomenit în MarketPlace, pe piață, am stat jumătate de oră și n-am fost în stare să mă hotărîsc încotro s-o iau pînă cînd m-am udat alt de tare încă (mulțumesc lui Dumnezeu) n-am mai avut încotro și m-am întors în camera mea să tremur în fața focului de gaz cu contor. Acum cînd povestesc pare un fel de nebunie și poate că așa a și fost.

M-au salvat vacanțele, în parte petrecute în Halifax, Nova Scotia. Vara înotam în apele reci ale marelui port și mă pregăteam pentru examene cu o limpezime cîinică, dar netulburată. (...) În ultimele săptămîni ale celui de-al doilea an, în atmosfera generală a

"... Educația mea morală și socială (sinonime din multe și însemnate puncte de vedere) au urmat aceleași coordonate ca și cea intelectuală, cel puțin în măsura conform căreia în public eram un escroc, cu o fluență în vorbire din ce în ce mai mare. Îmi citețam opiniile despre romane, poezii, piese, filme și muzică de tot felul, inclusiv despre cele pe care nu le citisem, văzusem ori auzisem. (Sînt aproape afon). La aceste opinii, oricît de bine exprimate – totul fiind exprimarea lor – puteam fi redus la o unică și necomplicată formulare: supraapreciat. Totul era supraapreciat. Numai de mine nu, firește. Iată ce făceam de-a lungul unei serii: mergeam pe la colegi care stăteau în camerele lor de colegiu și beam whisky, ca să-mi dreg vocea și rotunjindu-mi buzele îmi expuneam ideile vreme de vreo două ceasuri. După care, cu aerul unui om care mai are și alte treburi care-l reclamă, îmi făceam ieșirea cu un batjocoritor suris de rămas bun, apoi mă furișam, neștiut de nimeni, pe străzile întunecate spre cinematografe, unde mă lăsam captivat de filme pe care nimeni, inclusiv autorul, regizorul ori restul publicului nu aveau să le supraaprecieze sau aprecieze măcar vreo dată. După film, mă întorceam la colegi cu aerul că răspunsese celor trei și jucam cu ei un poker care adesea dura pînă la două-trei dimineața. Jucam pe sume pe care nu prea mi le permiteam și cel mai adesea încheiam – toată urbanitatea noastră fiind roasă de whisky și oboseală – cu o ciorovăială jalnică asupra câștigurilor și pierderilor... După poker, cu gura arsă de țigări, cu durerea de cap dată de whisky și stomacul plămădit din ambele cazuri, mă duceam la culcare. Nu-mi amintesc prea multe din perioada dintre ultima mîlă și prima ceașcă de ceai dimineața. (...)

Citeam, desigur, în maniera mea calculat selectivă, încet, cu creionul alături, pentru eventualele note care puteau și chiar aveau să-mi reamîntescă totul în săptămîna dinainte de examene, dar mai toate după-amiezele le petreceam la cinema sau hoinărind pe străzile Cambridge-ului. Mă duceam des la Boots, mergînd fără țință printre standuri, sau trecînd apatic în revistă cărțile din biblioteca de subscripție, răsfoind paginile acelor volume identice

la capăt. Cînd în sfîrșit am reușit să plec, la opt ani după ce venisem ca student-cercetător în anul întâi, eram tot în anul întâi de cercetare, pe care de fapt n-o începusem încă.

(...) Dădîndu-mi sease ani care au urmat obținerii diplomei, îmi amintesc puțin mai mult decît puținul pe care l-am evocat pînă acum. Adeseori, noaptea, cînd stau întins și n-am somn, simt nevoia să invoc anumite scene prin care-am trecut, mă las învaldat de multe alte scene pe care doresc cu tot dinadinsul să le uit. Dar dintre rușinile noi sau vechi care mă fac să mă scol din pat și să cobor scările ca să beau un ceai sau să fumez o țigară sau să mormăi justificări neconvingătoare, nici una nu ține de sau trimite la anii petrecuți la Cambridge – nici chiar la cei de student. (...) Din unghiul cel mai favorabil, opt ani pot să contere cît o clipă doar, mai ales dacă nu-ți amintești că au trecut pe lângă tine; și pot fi descriși ca o perioadă de calm netulburat, sau de fericire. (...)

Am petrecut după-amieze frumoase pe fluviu cu prietenii, dar și mai plăcute au fost cele în care mergeam singur la cinema. Beam din ce în ce mai mult, pe măsură ce trimetrele se succedau din ce în ce mai nedefinite. După diplomă, și eu am supervizat studenți. Am scris două romane și l-am început pe-al treilea pe care l-am încheiat la Londra. Și-apoi, firește, clopoțelul. Răsuna fără încetare, marcînd pentru mine începutul trimestrului, vestindu-mi cu zgomot plecările de unde tot el mă chema înapoi.

(...) Acestea sînt cîteva fapte. Dar chiar evocîndu-le nu m-ajută decît să-mi aduc vag amine de ele.

Stăruie totuși o impresie a ceva neplăcut în mod continuu, și de nedefinit în tot timpul cît am stat acolo, ceva dincolo de mine, de fapt. O impresie care devine vie în acele ocazii (puține din partea mea pe cît pot) cînd mă întorc acolo. E acel moment cînd trenul de Londra oprește în interminabilă gară Cambridge, cînd simt un gol în stomac și dorința violentă să mă aflu în vizită în alt loc unde-am mai trăit; sau, și mai bine, undeva unde n-am mai fost niciodată.

Secvențe grafice și narative din antologia *My Cambridge*, Robson Books, Londra, 1986 – capitolul semnat de Simon Gray.

groazei de examen, m-am împlicat cu Cambridge-ul, cel puțin pentru un scurt răstimp, bucurîndu-mă de-adevăratele chiar de frumusețea lui, pe care părea că o vedeam pentru prima oară pe cine mergeam spre sala de examen în dimineața strălucitoare și după examen, în blînda după-amiază... Cînd se sfîrșeau examenele, stăteam întins la soare pe mal și-mi stăbătoeam astfel iminentul triumf, jurînd în același timp că peste cîteva săptămîni, cînd voi părăsi Cambridge-ul, va fi pentru totdeauna și nu voi mai deschide niciodată vreo carte, ci doar dezinteresat și fără să fiu obligat.

Anul următor (...) am organizat – împreună cu un prieten cu care scoteam o revistă – o cercetare a examenelor. Puneam în discuție faptul dacă acele probleme pe care le conțineau puteau produce și altceva în afară de capacitate de exprimare și escrocherie (...). Mi-ar plăcea să mă pîng că de- atunci înainte viața de student cercetător mi-a fost făcută de nesuportat de către profesori de toate vîrstele, dar n-a fost așa. Mi s-a permis să continui, ori să stau chiar și mult după ce nu am mai suportat. Mă prinsesem de la bun început că schimbînd tema în fiecare an puteam să o iau mereu de

